

بسم الله الرحمن الرحيم

مطالعات نقدی در

نقد ادبی چیست؟

**نقد ادبی از یک سو کاربرست قوانین ادبی در توضیح اثر ادبی
است و از دگر سوی کشف آئین های تازه و ممتازی است که
در آن اثر نهفته است.**

پیامدهای نقد ادبی چیست؟

۱- اثری را وصف کند

۲- عیوب آن را کشف و احصاء کند

۳- آن را تجزیه و تحلیل کند

۴- به گونه ای دیگر آن اثر را بخواند

۵- تأثیر خود را از آن اثر بیان دارد.

نقد تأثري چیست؟

نقد تأثري يا احساسى (impressionistic criticism)
(

- در اين روش منتقد بر آن است كه تأثري كه اثر ادبي بر وي گذاشته را بيان دارد يعنى خيالات، يينش ها، احساسات و به طور كلي تأثراتي (امپرسیون) را كه اثر ادبي در وي پديد آورده را توضيح مي دهد. در واقع يك شاهكار ادبي چگونه توانسته است روح حساس منتقد را متأثر سازد.

نهج البلاغه در يك نگاه

- نهج البلاغه گزینشی است از گفتارهای علوی به انتخاب شریف رضی (۳۵۹ - ۴۰۶ هـ) که در بردارنده ی ۲۴۰ خطبه، ۷۸ نامه و عهدنامه و ۴۹۸ در گفته حکمت نشان
- این کتاب که پس از کلام خدا (قرآن) و بیان نبی (ص) در لفظ و معنا، در سبک و محتوا و در استواری و دلالت بی نظیر است از گذشته تا به امروز مورد توجه اندیشمندان ، خطیبان و محققان قرار داشته و شرح ها و تفصیل ها و تفسیرها و استخراج علوم و دانش ها در بسیاری از زمینه ها از آن صورت گرفته است.

ویژگی خطبه ها

- - ویژگی های خطبه ها
- - خطبه ها انسجام عبارات، قوت و قدرت دلالت، وضوح و استواری در معنا را با خود دارند.
- - ابتکار، گستردگی و شمول معنایی، تضمین سخنان پیامبر (ص) و آیات نورانی قرآن را دارند.
- - دارای ایقاع، فاصله و ریتم و نغمه اند که شنونده را متأثر می سازد و جذبه ایجاد می کند.
- - در انتهای خطبه عصاره معنا و خلاصه موضوع با عبارات موجز می آید.
- - در خطبه فنون بلاغت را در حد کمال شاهدیم.
- - قوت استدلال و برهان و اقناع مخاطب را دارند.
- - دقت وصف و لطافت تبیین و روایت واقعه را دارند.
- - عاطفه سرشار و صادق را انعکاس می دهند.
- - سلیس و روان چون آب اند و چینش عبارات بسیار دقیق است.
- - خطبه ها متنوع اند: دسته ای فکری فلسفی اند، دسته ای سیاسی اجتماعی، دسته ای دیگر اندرزی اخلاقی و هر یک ویژگی انحصاری خود را دارند

ویژگی نامه ها

- سبکی استوار، رصین و قوتمند دارند.
- - چینش عبارات منطقی و منظم آمده است.
- - از ادله و برهان های عقلی و استدلال استفاده شده است.
- - در طولانی بودن و کوتاه بودن تابع قصد و موضوع خود هستند.
- - نامه های جنگی و میدانی کوتاه عبارت و دارای الفاظ محکم در نطق و دلالت اند.
- - نامه های تربیتی ویژگی انگیزش و تحریک داشته و در آن تشویق به تمسک به ملکات اخلاقی است

حکمت ها و مختصات شان

- - کوتاه و پرمعنایند
- - دارای محسنات لفظی و معنایی اند و در یک کلمه بدیع اند.
- - الفاظ آنها اثر گذارند، در دلالت قوی و در عبارت لطیف اند.
- - غالب حکمت های تربیتی گزاره ای گزینشی از یک نامه یا خطبه است.
- - دارای تشبیه، استعاره، مجاز و اند.
- - بار معنایی ، زیبایی لفظی و آرایه های کلامی آنها را در حافظه ماندگار می سازد.

نهج البلاغه از منظر ادیبان

- [?] ابن ابی الحدید نهج البلاغه را فروتر از کلام خالق و فراتر از کلام مخلوق می داند و آنرا سرمشق خطبا و کاتبان می شمارد.
- [?] ابن نباته نبوغ ادبی خود را مرهون حفظ ۱۰۰ فصل از سخنان امام علی (ع) می داند.
- [?] از عبدالحمید کاتب پرسیدند که چه چیزی ترا در بلاغت سرآمد ساخت. پاسخ داد: ۷۰ خطبه از کلام امام علی (ع) را حفظ کردم و آنگاه جوشید چشمه بیانم آنچنان که جوشید
- [?] شریف رضی نهج البلاغه را سرمشق هر خطیب و یاری گر هر موعظه گر بلیغ می داند.
- [?] سبط ابن جوزی می گوید امام علی (ع) با کلامی پوشیده از عصمت می گوید که حلاوت و ملاحات و طلاوت و فصاحت از آن می بارد.
- [?] محمد عبده می گوید فنی در فصاحت و بلاغت نبوده که اما در نهج البلاغه از آن بهره نگرفته باشد و سبکی از انواع کلام نبوده که در آن سخن نرانده باشد.
- [?] جرج جرداق مسیحی می گوید: شروط بلاغت در هیچکس چون علی ابن ابیطالب (ع) جمع نشده است و پس از قرآن کلامی در تراز سخن او نمی باشد.

استدلال در نهج البلاغه

- « فَمَنْ وَصَفَ اللَّهَ سُبْحَانَهُ فَقَدْ قَرَنَهُ وَمَنْ قَرَنَهُ فَقَدْ ثَنَاهُ وَمَنْ ثَنَاهُ فَقَدْ جَزَّاهُ وَمَنْ جَزَّاهُ فَقَدْ جَهَلَهُ وَمَنْ جَهَلَهُ فَقَدْ أَشَارَ إِلَيْهِ وَمَنْ أَشَارَ إِلَيْهِ فَقَدْ حَدَّاهُ وَمَنْ حَدَّاهُ فَقَدْ عَدَّاهُ » (نهج البلاغه ، خ ۱)

استدلال برهانی

- « لَمْ يُوجَسْ مُوسَى (ع) خِيفَةً عَلَى نَفْسِهِ بَلْ أَشْفَقَ مِنْ غَلَبَةِ الْجُحَّالِ وَ دُولِ الضَّلَالِ. الْيَوْمَ تَوَاقَفْنَا عَلَى سَبِيلِ الْحَقِّ وَ الْبَاطِلِ، مَنْ وَثِقَ بِمَا لَمْ يَظْمَأْ » (همان:خ ۴)

استدلال طبعی (منطقی)

- « فَإِنْ أَقْلُ يَقُولُوا حَرَصَ عَلَى الْمُلْكِ وَ إِنْ أَسْكُتْ يَقُولُوا جَزَعَ مِنَ الْمَوْتِ! هَيْهَاتَ، بَعْدَ اللَّتَا وَ اللَّتَى، وَ اللَّهُ لَأَبْنُ أَبِي طَالِبٍ أَنَسٌ بِالْمَوْتِ مِنَ الطِّفْلِ بَثْدَى أُمِّهِ، بَلْ أُنْدَمَجْتُ عَلَى مَكْنُونِ عِلْمٍ لَوْ بُحْتُ بِهِ لَأَضْطَرَبْتُمْ أَضْطِرَابَ الْأَرَشِيِّ فِي الطَّوِيِّ الْبَعِيدَةِ » (نهج البلاغه، خ ۵)

نقد روانشناختی

- « أَنْبِئْتُ بُسْرًا قَدْ أَطْلَعَ الْيَمَنَ وَ إِنِّي وَ اللَّهُ لَأُظُنُّ أَنَّ هَؤُلَاءِ الْقَوْمَ سَيُدْأَلُونَ مِنْكُمْ بِاجْتِمَاعِهِمْ عَلَى بَاطِلِهِمْ وَ تَفَرُّقِكُمْ عَنْ حَقِّكُمْ، وَ بِمَعْصِيَتِكُمْ إِمَامَكُمْ فِي الْحَقِّ وَ طَاعَتِهِمْ إِمَامَهُمْ فِي الْبَاطِلِ، وَ بِأَدَائِهِمُ الْأَمَانَةَ إِلَى صَاحِبِهِمْ وَ خِيَانَتِكُمْ، وَ بِصَلَاحِهِمْ فِي بِلَادِهِمْ وَ فَسَادِكُمْ، فَلَوْ ائْتَمَنْتُمْ أَحَدَكُمْ عَلَى قَعْبٍ لَخَشِيتُ أَنْ يَذْهَبَ بِعِلَاقَتِهِ » (نهج البلاغه ، ٢٥)

مدرنيسم در نهج البلاغه

- « حَتَّى إِذَا أَنَسَ نَافِرُهَا وَاطْمَأَنَّ نَاكِرُهَا، قَمَصَتْ بَارِجُهَا وَقَنَصَتْ بِأَحْبِلِهَا، وَاقْصَدَتْ أَسْهُمِهَا، وَاعْلَقَتْ الْمَرْءَ أَوْهَاقَ الْمَنِيَّةِ » (نهج البلاغه ، خ ۸۲)
- « أُرْعِدَتْ الْأَسْمَاعُ لِزَبْرَةِ الدَّاعِي إِلَى فَصْلِ الْخِطَابِ وَ مُقَايِضَهُ الْجَزَاءِ وَ نَكَالِ الْعِقَابِ وَ نَوَالِ الثَّوَابِ. ، عِبَادُ مَخْلُوقُونَ اقْتِدَاراً وَ مَرْبُوبُونَ اقْتِسَاراً وَ مَقْبُوضُونَ اخْتِصَاراً وَ مُضْمَنُونَ أَجْدَاثاً وَ كَائِنُونَ رُفَاتاً وَ مَبْعُوثُونَ أَفْرَاداً وَ مَدِينُونَ جَزَاءً وَ مُمَيِّزُونَ حِسَاباً » (نهج البلاغه: خ ۸۳)

زمان و وابسته های زمانی در نهج البلاغه

- « وَ ذَلِكَ زَمَانٌ لَا يَنْجُو فِيهِ إِلَّا كُلُّ مُؤْمِنٍ نُومَهُ، إِنْ شَهِدَ لَمْ يُعْرِفْ وَ إِنْ غَابَ لَمْ يُفْتَقَدْ » (نهج البلاغه: خ ۴۰۴)
- « أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّا قَدْ أَصْبَحْنَا فِي دَهْرٍ عَنُودٍ، وَ زَمَنٍ كَنُودٍ، يُعَدُّ فِيهِ الْمُحْسِنُ مُسِيئًا » (نهج البلاغه: خ ۳۲)
- « أَلَا وَ إِنَّ الْيَوْمَ الْمِضْمَارَ وَ غَدًا السِّبَاقَ » (نهج البلاغه: خ ۲۸)
- « إِنِّي لَصَاحِبُهُمْ بِالْأَمْسِ كَمَا أَنَا صَاحِبُهُمُ الْيَوْمَ » (نهج البلاغه: خ ۳۳)
- « وَ مِنْهُمْ مَنْ يَطْلُبُ الدُّنْيَا بِعَمَلٍ الْآخِرَةِ وَ لَا يَطْلُبُ الْآخِرَةَ بِعَمَلِ الدُّنْيَا » (نهج البلاغه: خ ۳۲)

مناظره و گفتمان در نهج البلاغه

- «إِذَا دَعَوْتُكُمْ إِلَى جِهَادٍ عَدُوَّكُمْ دَارَتْ أَعْيُنُكُمْ كَأَنَّكُمْ مِنَ الْمَوْتِ فِي غَمْرَةٍ وَمِنَ الذُّهُولِ فِي سَكْرَةٍ يُرْتَجُ عَلَيْكُمْ حِوَارِي فَتَعْمَهُونَ وَكَأَنَّ قُلُوبَكُمْ مَالُوسَةٌ فَأَنْتُمْ لَا تَعْقِلُونَ»
(نهج البلاغه: خ ۳۴)

- «فَقَالَ (ع) لَوْ كَانَتْ الْإِمَامَةُ فِيهِمْ لَمْ تَكُنِ الْوَصِيَّةُ بِهِمْ. ثُمَّ قَالَ (ع) فَمَاذَا قَالَتْ قُرَيْشٌ؟ قَالُوا احْتَجَّتْ بِأَنَّهَا شَجَرَةٌ الرَّسُولِ (ص) فَقَالَ (ع) احْتَجُّوا بِالشَّجَرَةِ وَأَضَاعُوا الثَّمَرَةَ»
(نهج البلاغه: ۶۷)

سوژه در نهج البلاغه

- « وَ لَقَدْ شَهِدْنَا فِي عَسْكَرِنَا هَذَا أَقْوَامٌ فِي أَصْلَابِ الرِّجَالِ وَ أَرْحَامِ النِّسَاءِ سَيَرَعَفُ بِهِمُ الزَّمَانُ وَ يَقْوَى بِهِمُ الْإِيْمَانُ » (نهج البلاغه: خ ۱۲)
- « فَإِنَّكُمْ لَوْ قَدْ عَايَنْتُمْ مَا قَدْ عَايَنَ مَنْ مَاتَ مِنْكُمْ لَجَزِعْتُمْ وَ وَهَلْتُمْ وَ سَمِعْتُمْ وَ أَطَعْتُمْ » (نهج البلاغه: خ ۲۰)
- « إِذَا أَقْبَلْتَ الدُّنْيَا عَلَى أَحَدٍ أَعَارَتْهُ مَحَاسِنُ غَيْرِهِ، وَإِذَا أَدْبَرْتَ عَنْهُ سَلَبَتْهُ مَحَاسِنُهُ » (نهج البلاغه: ح ۹)
- « الَّذِي لَيْسَ لَصِفَتِهِ حَدٌّ مَحْدُودٌ، وَ لَا نَعْتُ مَوْجُودٌ، وَ لَا وَقْتُ مَعْدُودٌ، وَ لَا أَجَلٌ مَمْدُودٌ » (نهج البلاغه: خ ۱)

نقد تأثری در نهج البلاغه

- « فَيَا عَجَبًا لِلدَّهْرِ إِذْ صِرْتُ يُقَرَّنُ بِي مَنْ لَمْ يَسْعَ بِقَدَمِي وَ لَمْ تَكُنْ لَهُ كَسَابِقَتِي الَّتِي لَا يُدْلِي أَحَدٌ بِمِثْلِهَا إِلَّا أَنْ يَدَّعِيَ مُدَّعٍ مَا لَا أَعْرِفُهُ وَ لَا أَظُنُّ اللَّهَ يَعْرِفُهُ » (نهج البلاغه: نامه ۹)
- «أَمَّا بَعْدُ، فَقَدْ أَتَتْنِي مِنْكَ مَوْعِظَةٌ مُوَصَّلَةٌ وَ رِسَالَةٌ مُحَبَّرَةٌ، نَمَّقَتْهَا بَضَالِكُ وَ أَمْضَيْتَهَا بِسُوءِ رَأْيِكَ، وَ كِتَابُ امْرِئٍ لَيْسَ لَهُ بَصَرٌ يَهْدِيهِ وَ لَا قَائِدٌ يُرْشِدُهُ، قَدْ دَعَاهُ الْهَوَى فَأَجَابَهُ، وَ قَادَهُ الضَّلَالُ فَاتَّبَعَهُ » (نهج البلاغه: ن ۷)

رخدادهای تاریخی د رنهیج البلاغه

- « طَوَّحَتْ بِكُمْ الدَّارُ وَ احْتَبَلَكُمْ الْمِقْدَارُ. وَ قَدْ كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ هَذِهِ الْحُكُومَةِ فَأَبَيْتُمْ عَلَىٰ إِبَاءِ الْمُنَابِذِينَ » (نهج البلاغه: خ ۳۶)
- « إِنَّ الْقَوْمَ خَافُوكَ عَلَىٰ دُنْيَاهُمْ وَ خِفْتَهُمْ عَلَىٰ دِينِكَ، فَاتْرُكْ فِي أَيْدِيهِمْ مَا خَافُوكَ عَلَيْهِ وَ اهْرُبْ مِنْهُمْ بِمَا خِفْتَهُمْ عَلَيْهِ، فَمَا أَحْوَجَهُمْ إِلَىٰ مَا مَنَعْتَهُمْ وَ مَا أَغْنَاكَ عَمَّا مَنَعُوكَ » (نهج البلاغه: خ ۱۳۰)
- « مَا هَذَا الَّذِي صَنَعْتُمُوهُ فَقَالُوا خُلِقْنَا مِنْ نِعْظٍ بِهِ أُمَرَاءَنَا. فَقَالَ وَ اللَّهُ مَا يَنْتَفِعُ بِهَذَا أُمَرَاؤُكُمْ، وَ إِنَّكُمْ لَتَشْقُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ فِي دُنْيَاكُمْ وَ تَشْقُونَ بِهِ فِي [أُخْرَاكُمْ] آخِرَتِكُمْ؛ وَ مَا أَخْسَرَ الْمَشَقَّةَ وَرَاءَهَا الْعِقَابُ، وَ أَرْبَحَ الدَّعَاةَ مَعَهَا الْأَمَانُ مِنَ النَّارِ » (نهج البلاغه: خ ۳۷)

تضاد و تناقض در نهج البلاغه

- « حَتَّى يَعُودَ أَسْفَلُكُمْ أَغْلَاكُمْ وَ أَغْلَاكُمْ أَسْفَلَكُمْ وَ لَيْسَبْقَنَّ سَابِقُونَ
كَانُوا قَصَرُوا وَ لَيَقَصِّرَنَّ سَبَّاقُونَ كَانَُوا سَبَقُوا » (نهج البلاغه: خ ۱۶)
- « إِذَا أَقْبَلَتِ الدُّنْيَا عَلَى أَحَدٍ أَعَارَتْهُ مَحَاسِنَ غَيْرِهِ وَ إِذَا أَدْبَرَتْ عَنْهُ
سَلَبَتْهُ مَحَاسِنَ نَفْسِهِ » (نهج البلاغه : ح ۹)

يک گلستان گل تقديم نگاه تان و یک بوستان خرم زائده خردتان باد

